

4

Belangrijk
handschrift
van het Oude
Testament

6

Ds. Joan Bonhof:
nieuwe directeur
CIS

11

Als gezin
naar Israël

jaargang 63
nummer 4
november 2019

Israëlmagazine

verbonden

Bij de foto op de voorpagina:

Op het Chanoekafeest viert Israël de herinwijding van de Tempel in 146 voor Christus. De Syrische koning Antiochus IV Epifanes had de Tempel ontwijd door de plaatsing van een beeld van Zeus in het Heilige der heiligen. Op deze wijze trachtte hij Israël zijn identiteit, de persoonlijke toewijding aan God, te ontnemen. De Makkabeeën heroverden Jeruzalem en wijdden de Tempel opnieuw in. De negenarmige Chanoekakandelaar - acht armen met een negende, de 'dienaar' waarmee de acht worden aangestoken - is daarvan het symbool. Het Eeuwige Licht brandde weer. De persoonlijke toewijding aan God kon nu opnieuw in volle vrijheid plaatsvinden. Bij de viering van het feest plaatst men een kandelaar voor het raam, zoals de foto op de voorpagina laat zien.

Verbonden is een uitgave van het deputaatschap Kerk en Israël van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland. Aan *Verbonden* ligt de visie ten grondslag dat kerk en Israël diep en voorgoed verbonden zijn. Het blad biedt bezinning op kerk, Israël en Jodendom en de ontmoeting hiertussen. Het deputaatschap is een van de partners in het Centrum voor Israël Studies (CIS). Een door het CIS uitgezonden Israëlconsulent geeft in Jeruzalem gestalte aan deze ontmoeting en doet hiervan in *Verbonden* geregeld verslag.

BDS	3
Met dank aan de Karaieten... Sola Scriptura!	4
Nieuwe directeur CIS: Joan Bonhof	6
Mohammed	7
Jezus verhoogd voor Israël	8
Haat en liefde in Israël	10
Als gezin naar Israël	11
De misleidingsindustrie	12

Men moet met Chanoeka niet de militaire overwinning van de Makkabeeën gedenken, maar het wonder van de olie, zoals gezegd is over bevrijding:
'Niet door kracht noch door geweld, maar door mijn Geest, zegt de Eeuwige Ene...'

Zacharia 4:7, geciteerd uit de Talmoed

colofon

Commissie van redactie: ds. A. Brons, drs. L. van Dalen, dr. C.M. van Driel, drs. A. Hoekman
Eindredacteur: C.M. van Driel, e-mail: cmvdriel@solcon.nl, tel.: (0318) 701560
Website: www.kerkenisrael.nl
Contact deputaten Kerk en Israël: e-mail: info@kerkenisrael.nl
Administratieadres: Landelijk kerkelijk bureau van de Chr. Geref. Kerken, Ghandistraat 2, 3902 KD Veenendaal, Postbus 334, 3900 AH Veenendaal, tel.: (0318) 582350 fax (0318) 582351, e-mail: info@cgk.nl
Penningmeester: P.A.J. Pruijssers, e-mail: penningmeester@kerkenisrael.nl, tel.: (0416) 85 12 96, Bankrekeningnummer: NL19 INGB 0000 3652 71, t.n.v. Dep. Kerk & Israël Chr. Geref. Kerken te Veenendaal

Voor legaten en schenkingen kunt u contact opnemen met de penningmeester, hij geeft ook gaarne informatie over diverse aan te bevelen projecten.

BDS

Wel eens van BDS gehoord? Het is een internationale beweging die Israël en haar producten boycot. Let wel: uitsluitend Israël! Waarom? Om op te komen voor de 'Palestijnse zaak'. Wordt het Palestijnse volk beter van dit initiatief? Daarbij is het de vraag of deze 'boycotbeweging' überhaupt bijdraagt aan een oplossing voor de huidige problematiek tussen Joden en Palestijnen.

In ons eigen land wordt BDS met name gesteund door politici en organisaties aan de linkerkant van het politieke spectrum, en vertegenwoordigd door de stichting Diensten en Onderzoek Centrum Palestina (DocP). De verwijten aan het adres van de Joodse staat zijn niet mals: Israël is een 'apartheidsstaat', een 'onderdrukker', een 'kolonisator'.

Betekenis

Wat houdt BDS eigenlijk in? Op Wikipedia is daarover het volgende te lezen: 'De BDS-beweging (waarin de afkorting 'BDS' staat voor het Engelse Boycott, Divestment and Sanctions, ofwel 'Boycot, Desinvesteringen en Sancties') is een wereldwijde campagne die oproept tot verzet tegen Israël, met als doel dat land te bewegen om zijn verplichtingen met betrekking tot de mensenrechten van de Palestijnen na te komen. De campagne startte op 9 juli 2005 op initiatief van 171 Palestijnse organisaties van over de hele wereld. De BDS houdt kantoor in Ramallah. De wereldwijde actie wordt gecoördineerd door het Palestinian BDS National Committee (BNC, opgericht in 2007) en wordt door een groot aantal niet-gouvernementele organisaties (ngo's) ondersteund'.

Terugkeer

Eén van de doelen van BDS is het 'respecteren, beschermen en bevorderen van de rechten van Palestijnse vluchtelingen om terug te keren naar hun huizen en bezittingen'. Over wat voor terugkeer gaat het hier? Hier worden niet alleen de Palestijnse vluchtelingen bedoeld die tijdens de Arabisch-Israëliëse Oorlog van 1948 gevlucht zijn. Ook hun kinderen en kleinkinderen worden als vluchtelingen beschouwd. Kortom: de BDS streeft ernaar miljoenen (!) Palestijnen te laten terugkeren naar Israël. Dat zou het einde van de Joodse staat betekenen.

Contraproductief

De BDS-beweging presenteert zich als een actie van solidariteit met de Palestijnen, die in ellendige omstandigheden verkeren. Als zodanig probeert zij ook de gunst van de kerken te winnen. De vraag is of de vlag de lading dekt. Sinds de start van BDS (2005) zijn de Palestijnen alleen maar in nog grotere ellende terechtgekomen. Dankzij BDS hebben veel Palestijnen hun baan verloren. Daarbij, het economisch effect op de staat Israël is klein. De economische groei is de laatste tien jaar zelfs toegenomen!

Neveneffect van de BDS-campagne is wereldwijde groei van het antisemitisme. Zo moeten de BDS-activiteiten volgens de internationaal aangenomen definitie van antisemitisme echt heten, omdat ze zich exclusief tegen Israël richten. Wereldleiders als Angela Merkel en Emmanuel Macron hebben dit bevestigd. BDS: wat moet je ermee? Een Amerikaanse talkshowgastheer, Bill Maher, merkte op dat de BDS-beweging een 'zuiverheidstest' is 'voor wie heeft zitten slapen tijdens geschiedenisles'. Zullen we het daar maar op houden? Het is wel eens goed een beweging tot de kern terug te brengen. «

Joodse symbolen

De Dreidel en het Eeuwige Licht

Tijdens het Chanoekafeest wordt met een tolletje, een Dreidel, een spelletje gespeeld. Op de zijden van het tolletje staan de Hebreeuwse letters *noen, gimmeel, hé en sjin*. Met de letters wordt de uitdrukking *Nes Gadol Haja Sjam*, 'een groot wonder was daar', gevormd. Het wonder van het kruikje olie. Volgens de legende kon men bij de herinwijding van de tempel maar een kruikje reine olie vinden, net genoeg om het Eeuwige Licht één dag brandende te houden. Ze hadden echter acht dagen nodig om meer zuivere olie te maken. In de Talmoed wordt verteld dat God toen een wonder heeft verricht waardoor de olie uit dat ene kruikje acht dagen bleef branden. «

Albert Hoekman

Met dank aan de Karaieten... Sola Scriptura!

Van het Oude Testament bestaan verschillende Hebreeuwse handschriften. De belangrijkste is de zogeheten Codex Leningradensis. Dit handschrift is ontstaan in de kring van de Karaieten. In dit artikel laat ik zien dat het geestelijk klimaat van deze groep van belang was voor het ontstaan van de Codex Leningradensis. Ook belicht ik de verdere lotgevallen en de herontdekking van dit handschrift.

In de fotografische uitgave van het handschrift (1998) – tegevoerdig ook online in te zien – vinden we verschillende aantekeningen die van belang zijn om de geschiedenis ervan te reconstrueren. In het colofon noemt de maker zich zelf en geeft hij de plaats en datum van vervaardiging op. De schrijver is Samuel ben Jakob. Niet alleen in het colofon maar ook in een kunstig geformeerde davidsster kunnen we lezen: 'Ik, Samuel ben Jakob, heb dit manuscript geschreven, gepunctueerd en voorzien van masora.' De schrijverswerkzaamheden van Samuel dateren vanaf 975 na Chr. Er is een handschrift bekend met zijn naam uit die tijd. Verder is er een overeenkomst gevonden uit 1021 waarin Samuel wordt gevraagd om een handschrift te maken. Voor deze klus wordt hem een bedrag van 25 dinars in het vooruitzicht gesteld: een aanzienlijk bedrag. Hij zal dan ook niet onbemiddeld zijn geweest.

Bladzijde uit de codex waarin Samuel ben Jacob wordt genoemd in de Davidsster.

Ontstaan

De plaats waar Samuel leeft en werkt is Medinet Misraim, dat we vanuit de geschiedenis kennen als Fustat. Vanaf het einde van de tiende eeuw maakt Fustat een grote groei door. Verschillende religieuze gemeenschappen (Sunnieten, Kopten, Joden) bewonen de stad. We zien Samuel in Fustat in ieder geval tussen 975 en 1021 actief als een gerespecteerd en gewaardeerd schrijver van teksten. Hij doet dat temidden van een gemêleerde joodse gemeenschap. Deze bestaat uit rabbijns georiënteerde joden uit Babylon, het huidige Irak, en uit Jeruzalem en omgeving. Ook een Karaitische gemeenschap is sterk vertegenwoordigd.

Karaieten

Samuel noemt ook de opdrachtgever. Het is Mevorak ben Joseph die het geld beschikbaar stelt en de opdracht geeft voor het maken van het handschrift. Een welgesteld man die hoog op de sociale ladder staat. Hij is een Karaitische jood, afkomstig uit Babylon. Dit laatste is van groot belang voor het ontstaan van het handschrift.

Wie waren de Karaieten? Zij zijn een groep joden die de geldigheid van de mondelinge traditie loochenen en zich uitsluitend baseren op de letterlijke bijbeltekst. Zij keren zich tegen de door rabbijnen schriftelijke vastgelegde interpretaties van de Tora die we vinden in de Talmoed. Het Sola Scriptura was en is voor de Karaieten van groot belang. Zeer nauw zijn ze verbonden met de Masoretische (tekst)traditie. Bij hen zien we liefde voor de bijbeltekst en het onveranderd doorgeven van deze tekst. De opdrachtgever staat in deze traditie en steekt een aanzienlijk bedrag in het laten vervaardigen van een handschrift van het hele Oude Testament.

Datering

De manier waarop Samuel de voltooiing van het werk dateert onderstreept dat de opdrachtgever een Karaitische jood is. Het werk is voltooid in de maand schisma (midden juni-midden juli). Daarbij dateert Samuel met behulp van het jaar

- 4770 vanaf de schepping;
- 1444 vanaf de ballingschap van koning Jojakim (433 v. Chr.);
- 1319 vanaf het begin van de Griekse tijd;
- 940 vanaf de verwoesting van de tempel (70 na Chr.);
- 399 vanaf de Hidjra, de emigratie van Mohammed en zijn volgelingen van Mekka naar Medina in 622.

Deze dateringen stemmen overigens niet overeen. Vanaf de schepping komen we uit op 1010, vanaf Jojakim op 1011, vanaf de Griekse tijd is het 1008, 1008-1009 vanaf de verwoesting van de tempel en 1008-1009 vanaf de Hidjra. Velen houden 1008-1009 aan als datum omdat Samuel leefde in een arabische context waarin het dateren met behulp van de Hidjra algemeen gebruik was. Het is echter ook te verdedigen dat Samuel zich in van alles zou kunnen vergissen maar niet in de datering vanaf de schepping, een zo door en door joods gebruik. In dat geval rolt de datering 1010 uit de bus. Een voorgestelde oplossing is dat het kopiëren begon in 1008 en klaar was in 1010.

De winst is in ieder geval dat hiermee een typisch Karaitisch gebruik zichtbaar wordt: de vijfvoudige datering. Daarbij is de datering met behulp van de ballingschap van koning Jojakim een uniek kenmerk van de Karaieten. Bovenstaande maakt de schrijver Samuel nog niet tot een Karaiet. Maar we kunnen wel zeggen dat Samuel zich heeft aangepast aan zijn opdrachtgever. De Codex Leningradensis is voor een Karaitische opdrachtgever vervaardigd.

In wisselende handen

Uit een aantekening in de codex uit 1135 kunnen we opmaken dat het handschrift van de familie van Mevorak overgegaan is naar een andere Karaitische familie met de naam Kuchek. Via deze familie komt het weer in handen van Masliah ha-Kohen, hoofd van de jesjiva (talmoedschool) van Jeruzalem. De jesjiva van Jeruzalem is dan al niet meer in Jeruzalem te vinden zoals de naam zou doen vermoeden, maar is door de moeilijke politieke situatie sinds 1127 gevestigd in Fustat. We zien zo dat dit Karaitisch manuscript in handen komt van het rabbijnse jodendom. Manuscripten uit deze groepen worden wederzijds gewaardeerd en geaccepteerd. Toch komt de codex na drieënhalve eeuw weer in handen van de Karaieten. In een aantekening in het handschrift lezen we dat het in 1489 in Damascus wordt gekocht en geschonken aan de Karaitische synagoge van Damascus.

Naar Leningrad

Deze stilte wordt verbroken door de Karaitische jood

Abraham Firkovich.

Abraham Firkovich (1787-1874), een verzamelaar van oude handschriften. Firkovich verzamelt handschriften met vooral Karaitische kenmerken om daarmee de autoriteiten van Rusland aan te tonen dat de Karaieten al lange tijd op de Krim aanwezig zijn en niet samenvallen met het rabbijnse jodendom. En daarmee, volgens Firkovich, ook niet verantwoordelijk zijn voor de dood van Jezus. Zo wil hij zijn volk vrijwaren van jodenhaat en vervolging.

Firkovich bezoekt van 1839 tot en met 1841 de oude plaatsen waar de Karaieten woonden. Hij weet dat in de synagoge in een speciale kamer (Geniza) de oude beschadigde of aangetaste handschriften bewaard worden want zomaar wegdoen of vernietigen is er niet bij. Met volmacht van de autoriteiten eist hij toegang tot deze Geniza's en komt zo in het bezit van oude handschriften.

De collectie van Firkovich is ook al eerder van aanwinsten voorzien. Tussen 1830 en 1831 maakt hij een reis naar het Heilige Land waarbij hij veel handschriften verwerft. De Codex Leningradensis kan ook heel goed tijdens deze reis in zijn bezit zijn gekomen. Juist twintig jaar eerder is de Karaitische gemeenschap te Damascus teloor gegaan. Het is goed mogelijk dat de verwerving door Firkovich hiermee samenhangt.

In 1862 is het handschrift samen met de hele verzameling van Firkovich door de Openbare Rijksbibliotheek van Rusland aangekocht. Hiermee kwam het in de openbaarheid. Nog altijd bevindt het zich in Sint Petersburg, het voormalige Leningrad, waarnaar de codex is genoemd.

BHS

In de Codex Leningradensis is een zuivere grondtekst van het Oude Testament overgeleverd. Zo'n 150 jaar later bezitten we dit handschrift in de vorm van de BHS, de Biblia Hebraica Stuttgartensia. Theologiestudenten leren het Oude Testament daaruit lezen in de grondtaal. Met dank aan de Karaieten! «

Drs. A. Hoekman is chr. geref. predikant te Alphen aan den Rijn.

Nieuwe directeur CIS: Joan Bonhof (47)

“Wat een bijzondere verandering in jouw leven!” De afgelopen weken kreeg ik regelmatig deze reactie vanwege mijn overgang van de ICF-gemeente Utrecht naar het Centrum voor Israëlstudies. En inderdaad, er gaat voor mij nogal wat wijzigen. Toch is er ook continuïteit: de vensters van de kerk blijven open naar buiten toe.

God leidt langs andere wegen dan je zelf denkt. Zo ook in mijn leven. Rond het moment van afronding van het VWO lag de studie theologie niet echt in mijn blikveld. Het werd bestuurskunde. Aan het eind van de studie realiseerde ik mij dat ik achteraf liever theologie had gestudeerd. Dat kwam doordat God in mijn leven ging spreken. En gelukkig kreeg ik later nog een tweede kans: theologiestudie in Apeldoorn. Vaak heb ik mij afgevraagd: waarom die omweg? Bij ICF Utrecht kwam de kennis van beide vakgebieden zeker van pas en ik hoop ook bij het CIS!

Tussen de studies bestuurskunde en theologie heb ik jaren gewerkt in de non-profit sector, met name als consultant en interim-manager. In mijn vrije tijd was ik actief in het jongerenwerk en missionaire werk. In 1997 ben ik getrouwd met Gerdine. God heeft ons via de weg van adoptie twee prachtige kinderen gegeven.

Open blik

Van mijn predikant in mijn studententijd leerde ik dat een levende kerk ook een open blik naar buiten heeft. Liefde voor mensen die het Woord van God niet kennen, maar zeker ook liefde voor het Joodse volk. Het was de tijd waarin de bezinning op Israël toenam. Velen kwamen tot het besef dat de zogenaamde vervangingstheologie helemaal niet Bijbels is. De gemeente uit de volkeren is niet in de plaats van Israël gekomen, zij is er bij ingelijfd (Romeinen 11:17).

Er zijn openstaande beloften voor het volk Israël! Tijdens de studie theologie kwam de functie van voorganger bij ICF Utrecht op mijn pad. God sprak en leidde ons daarheen. God heeft Zijn belofte waar gemaakt. Blinde ogen heeft Hij geopend (Jesaja 42:7).

Uw God

Jesaja spreekt ook over de roeping van Sion (Jesaja 40:9): “Zeg tegen de steden van Juda: Zie, uw God!” God onderstreept dat Hij Zijn volk niet loslaat! Vanuit dat geloof belijdt de kerk ook haar blijvende verbondenheid met het volk Israël. Het CIS geeft daar handen en voeten aan. Per half oktober 2019 ben ik dr. Michael Mulder opgevolgd als directeur van het CIS. Daarmee breekt voor mij een nieuwe fase aan.

Wat betekent dat inhoudelijk voor het werk van het CIS? In alle dankbaarheid stel ik vast dat er veel tot stand is gekomen in de afgelopen jaren. Er is in Nederland en Israël een groot netwerk opgebouwd met Joodse organisaties. Er is veel kennis opgebouwd over het huidige Jodendom. Die kennis vindt via diverse kanalen zijn weg naar opleidingen (TUA, CHE) en kerken (via diverse boeken en publicaties, lezingen, informatie ten behoeve van de Israëlzondag, de periodiek *Verbonden*, hulp bij studiereizen, etc.). Samen met het bestuur en collega's van het CIS is er het verlangen om de komende jaren verder te bouwen aan het werk. In alle bescheidenheid wil ik beginnen met luisteren en leren, zodat in alle wijsheid goede keuzes gemaakt kunnen worden.

Twee bewegingen

De taak van het CIS bestaat uit het gestalte geven aan twee grote bewegingen. Een beweging van de kerk naar Israël. Centraal blijven de drie kernwoorden staan (en in deze volgorde): “luisteren, dienen en getuigen”. Luisteren: hoe leest het Joodse volk de Schrift? Wat kunnen wij leren? Israël heeft immers het Woord van God ontvangen, wat wij het Oude Testament noemen. Dat geeft een blijvende verbondenheid!

Dienen: we steunen enkele diaconale projecten in Israël (zowel voor Joden als Palestijnen), maar we willen ook naast de Joden staan, die in ons land in toenemende mate weer antisemitisme ervaren!

Getuigen: In deze ontmoetingen en deze samenwerking ontstaat er ruimte om te spreken over wat ons beweegt. Ook dat is voor ons van belang: getuigen van de liefde van God, die wij hebben leren kennen in de Messias van Israël, Jezus van Nazareth. Helaas is er in de kerkgeschiedenis vaak niet veel van deze liefde overgekomen, terwijl Romeinen 11:11 toch spreekt over de roeping om het Joodse volk tot jaloersheid te verwekken.

De andere beweging is van Israël naar de kerk. Wat mij betreft maken we dat eveneens tot een speerpunt voor de komende jaren; ook in samenwerking met andere kerken, organisaties en opleidingen. We willen graag de betrokkenheid van de kerken bij het volk Israël verder vergroten en handreikingen bieden aan gemeenten en predikanten hoe dit concreet vorm te geven. We hopen met het oog hierop dat we blijvend de gelegenheid krijgen om spreekbeurten te verzorgen. Daarnaast willen we nieuwe conferenties organiseren en studiemateriaal uit blijven geven. We zijn ook dankbaar dat dr. Michael Mulder beschikbaar blijft als wetenschappelijk medewerker.

Graag komen we naar uw gemeente toe. U kunt contact opnemen via bonhof@hetcis.nl of met het secretariaat (info@hetcis.nl). «

Mohammed

Hij kwam met een noodgang aanhollen, gooide wat stoeltjes opzij, en kwam bij de man op die op de vloer lag. Ik mocht een groep rondleiden door Israël, en midden in een groot restaurant van een hotel werd één van de gasten onwel. Het liet zich ernstig aanzien, en dus was er sprake van enige paniek, zeker toen snelle medische hulp van buiten uitbleef.

Kennelijk was hij door zijn collega obers gebeld, en dus holde hij het restaurant binnen. Ik keek vragend naar één van die collega's. “He is a nurse” zei hij. Toen hij, na de eerste consternatie, weer terugliep, zag ik op zijn naambordje dat hij Mohammed heette.

Later die avond, toen bleek dat het beter ging met de patient, ging ik op zoek naar Mohammed. Ik vond hem in de keuken. “Ik wil je bedanken voor je snelle hulp”, zei ik hem. “Hoe heet je”, vroeg hij mij. “Ik heet Andries”, zei ik. “Ik heet Mohammed” zei hij.

We gaven elkaar een stevige handdruk en keken elkaar even diep in de ogen. “Ik ben blij dat ik dit voor uw gast heb kunnen doen”, zei hij. “En ik ben blij dat ik jou kan bedanken”. We keken elkaar nog even aan en toen scheidden onze wegen zich.

Die avond mocht ik een inleiding houden over het “Israëlijsch-Palestijnse conflict”. Maar vooraf vertelde ik over mijn ontmoeting met Mohammed, met de verzuchting, dat als we elkaar meer in de ogen zouden kijken, enfin u begrijpt het. En daarna ging het over Herzl, het plan Peel, de Oslo-akkoorden en nog veel meer. Herzl schrijft in *Der Judenstaat* prachtige zinnen over zijn droom, dat de oprichting van een eigen staat, tot grote zegen zou zijn voor alle volkeren in het Midden Oosten. De volkeren zouden elkaar gaan helpen om hun landen economisch en cultureel tot grote ontplooiing te brengen.

De staat is er gekomen. De samenwerking niet. Integendeel. Maar soms zie je een heel klein teken van hoop. «

Opschrift in de graftuin.

Jezus verhoogd voor Israël

In het boek Handelingen is volop plaats voor Israël! God maakt Zijn beloften waar voor dit volk. Een heilstijd breekt aan met Pinksteren. Maar ook daarna blijkt: het heil is voor Israël en voor de volken. Eén van de Schriftplaatsen die daar op wijst is Handelingen 5:31.

Deze tekst verplaatst ons naar de raadszaal waar het Sanhedrin (de Hoge Raad) bijeen is. Die is bij elkaar omdat er dingen in Jeruzalem gebeuren waar men geen raad mee weet. Eindelijk dachten ze van Jezus van Nazareth af te zijn, maar het verhaal gaat dat Hij is opgestaan uit de dood. Zijn discipelen verkondigen dat in Jeruzalem met grote kracht. De stad is in beroering. Er vinden wonderen plaats (Hand. 5:12-16) en duizenden Joden geloven dat Jezus de Messias is.

Opgepakt

De apostelen worden (opnieuw) opgepakt en gevangenen gezet. Ze mogen niet preken over Jezus. Toch heeft de Heere andere plannen. Er moet juist geprekt worden. Als de joodse leiders de deur dicht willen timmeren voor de prediking stuurt de Heere Jezus Zijn engel om die deur weer open te doen. Hij geeft als opdracht: *'Spreek in de tempel tot het volk al de woorden van dit leven'*, woorden waarin Jezus Zelf centraal staat (Hand. 5:19-20). Wanneer de

apostelen gehoorzamen worden ze even later opnieuw opgebracht en vermanend toegesproken door de hogepriester: *'Hebben wij niet ernstig aangezegd, dat gij in deze Naam niet zoudt leren? En ziet, gij hebt met deze uw leer Jeruzalem vervuld, en gij wilt het bloed van deze Mens over ons brengen (5:28).'* U roept zo het oordeel van God over ons af, is het verwijt.

Jezus is koning

Namens de apostelen neemt Petrus het woord. Inderdaad, zegt hij, jullie hebben Hem veroordeeld en omgebracht, Hem aan het hout gehangen (vgl. Hand. 5:30), maar God heeft Hem opgewekt. *'Dezen heeft God door Zijn rechterhand verhoogd, tot een Vorst en Zaligmaker om Israël te geven bekering en vergeving der zonden' (5:31).* Jezus is door God verhoogd en aan Zijn rechterhand gezet, tot een Vorst (Leider) en Zaligmaker (Verlosser). De formulering wijst erop dat Jezus Goddelijke eer toekomt. Hij zit op de plaats naast God om te regeren (vgl. Ps. 110:1).

Hij zit op de troon van David (Luk. 1:32). De titels Vorst en Zaligmaker werden in Israël uitsluitend aan God Zelf toegekend. Petrus kent ze toe aan Jezus.

De woorden in vers 30 bevatten een aanklacht tegen het Sanhedrin. Dit heeft Jezus laten doden. Tegelijk maakt Petrus in dit vers duidelijk dat de apostelen met hun leer niet alleen schuldig voor God willen stellen, maar dat ze met die leer ook woorden van leven verkondigen (Hand. 5:20)! En daarachter staat Jezus Zelf, die door middel van de woorden van leven aan Israël bekering en vergeving van zonden wil geven. Daarvoor is Hij naar de hemel gegaan, met het oog op Israël, om als Vorst en Zaligmaker Israël te geven, wat Israël als natie het meest nodig heeft (zie ook Hand. 2:38).

Deze boodschap komt overeen met wat Johannes de Doper en ook Jezus Zelf preekten (Mark. 1:4 en Mat. 4:17). Bekering is nodig. Verandering van denken

samen luisteren

Deze heeft God door Zijn rechterhand verhoogd tot een Vorst en Zaligmaker, om Israël te geven bekering en vergeving der zonden (Handelingen 5:31, Statenvertaling).

Geert Jelle Post

en leven, het tonen van berouw. In die weg ontvangen zondaars vergeving van zonden, omdat het Lam van God de zonde der wereld wegdroeg (Joh. 1:29). In de Bijbel wordt bekering als eis gesteld. Die eis blijft staan, ook in Handelingen 5. Tegelijk maakt vers 31 duidelijk dat bekering ten diepste een geschenk is. De Heere geeft wat Hij eist. Op grond van Zijn volbrachte werk.

Israël als volk

De Heere Jezus is naar de hemel gegaan. Hij zit daar aan Gods rechterhand om bekering en vergeving te geven aan Israël. Het boek Handelingen getuigt daar vaak van. De discipelen moesten getuigen van Jezus, beginnend in Jeruzalem en Judea (1:8; vgl. 5:32 en Luk 24:47). De Heilige Geest werd in het land Israël uitgestort. Ja, zelfs op Israël als volk. Er waren met Pinksteren immers honderd twintig personen bij elkaar, als vertegenwoordigers van de twaalf geslachten van Israël (Hand. 1:15 en 2:1). En zij werden *allen* vervuld met de Heilige Geest, lezen we in Hand. 2:4. Vervolgens klonk het Woord tot de Joden en de Jodengenoten (Hand.

2:10). Het was nodig dat het Woord eerst tot Israël gezonden werd (Hand. 2:22,39 en 3:12,26). En dat alles om aan Israël bekering en vergeving te schenken.

Blijvend principe

Velen in Israël aanvaardden de boodschap van genade; velen wezen de woorden van leven helaas af (vgl. Hand. 5:33).

De Heere Jezus is blijvend bezig met het geven van bekering en vergeving van zonden aan Israël.

Mede hierom gaat het Evangelie naar de heidenen (Hand. 11:18 en 13:26,46). Dat betekent echter niet dat de Heere Jezus ophoudt om vanuit de hemel aan Israël het 'ene nodige' te schenken. Ook in het tweede deel van Handelingen worden woorden van leven gesproken: tot de Joden in de synagogen van Antiochië, Ikoniüm, Thessalonica, Berea, Athene, Korinthe en Efeze. En later spreekt de apostel Paulus opnieuw in Jeruzalem (Hand. 22 en

23). Diezelfde Paulus benadrukt in Rom. 1:16 nog eens, dat het Evangelie een kracht van God tot zaligheid is voor een ieder, die gelooft, *eerst de Jood* en ook de Griek. Dat is een blijvend principe. Want de Heere Jezus zit in de hemel aan Gods rechterhand om Israël te geven bekering en vergeving.

Dit blijkt ook uit Romeinen 11. Het ingaan van de volheid der heidenen (Rom. 11:25) heeft alles te maken met het zalig worden van heel Israël. Dit betekent dat de prediking van het Evangelie wereldwijd niet alleen in het teken staat van het zalig worden van de heidenvolken, maar eveneens in het teken van het zalig worden van Israël. Zo blijft Hand. 5:31 actueel! De Heere Jezus is blijvend bezig met het geven van bekering en vergeving van zonden aan Israël. Het moedigt ons aan woorden van leven te spreken, dóór te gaan met het verkondigen van Christus (vgl. Hand. 5:42), van Hem te getuigen, zowel buiten als in Israël!

Ds. G.J. Post is chr. geref. predikant te Nieuwpoort.

Gespreksvragen:

1. Op welke manier komt Gods trouw aan Israël in dit gedeelte tot uiting? Op welke manier in heel het boek Handelingen? Wat kunnen wij daarvan leren?
2. Op welke manier (in welke weg) geeft de Heere vergeving en bekering aan Israël (zie ook Hand. 5:19 en 20). Wat heeft ons dat vandaag de dag te zeggen?
3. Wat betekent het voor u dat bekering zowel een eis als een geschenk is. Hoe gaat u daar persoonlijk mee om?
4. Welke lijn loopt er van de prediking van het Woord in onze gemeenten naar het zalig worden van geheel Israël?

Petrus voor het sanhedrin.

Albert Groothedde

Haat en liefde in Israël

Het wel en wee van de Israëlische politiek is bepaald geen speerpunt van het Centrum voor Israël Studies. En daar zijn goede redenen voor. Als theoloog leef je echter niet in een vacuüm. Er is een ding dat afgelopen jaar heel duidelijk werd: het Joodse volk is tot op het bot verdeeld.

Een messiaanse pastor uit Jeruzalem deed een treffende uitspraak: 'Het is maar goed dat we als Israëli's gezamenlijke vijanden hebben. Was dat niet het geval geweest, dan zou er allang een burgeroorlog zijn uitgebroken.' Stevige taal voor een vredelievende voorganger. Ook niet direct een volzin die je aantreft in een kleurige Israël-reisgids. Ondertussen zetten nieuwsberichten en persoonlijke ervaringen steeds weer een dikke streep onder zijn bewering. Twee voorbeelden.

De Joodse markt in Jeruzalem: Israëli's in veelvoud.

Vuilniszak

Tijdens de verkiezingscampagne in september treffen flyerende aanhangers van regeringspartij Likoeid en oppositiepartij Blauw-Wit elkaar op de markt in Jeruzalem. De spontane ontmoeting loopt uit de hand: de groepen gaan met elkaar op de vuist.

Voor de duidelijkheid: de ideologische verschillen tussen beide partijen zijn niet eens zo heel groot. Met een goed gesprek had er al heel wat overeenstemming bereikt kunnen worden. Positief punt: politiek leeft in Israël.

Een ander heikel punt: de sabbatsrust. Tegen het einde van de sabbat breng ik een vriendje van onze oudste zoon naar huis. De jongen woont aan de andere kant van de stad; ik ben daarom gedwongen om de auto te gebruiken. Op de terugweg gaan de auto's voor me opeens vol in de remmen. Wat blijkt: de weg (een van de belangrijkste verkeersaders van Jeruzalem) ligt bezaaid met opengebarsten vuilniszakken. Op de stoep staat een groepje ultraorthodoxe mannen. Ze kijken grimmig; vuisten gaan omhoog. Jong grut

sleept ondertussen nieuwe 'munitie' aan. Slalommend slaag ik erin om de afvalzakken te ontwijken en de rit te vervolgen.

Verklaring

Is Israël niet het land van de kibboetsen waar men gezamenlijk de schouders eronder zet? Hoe is deze agressie – een uiting van diepe verdeeldheid – te verklaren?

Een paar redenen. De afgelopen jaren is het in Israël relatief rustig. Hoewel er stevige veiligheidsrisico's bestaan (Iran, Hezbollah, Gaza-strook etc.), wordt het dagelijkse leven er nauwelijks door getekend. Dit veiligheidsvacuüm biedt ruimte om interne meningsverschillen voor het voetlicht te halen en uit te vechten. Meningsverschillen ook tussen verschillende generaties (de bouwers en de levensgenieters).

Een andere katalysator van onenigheid is de grote en groeiende kloof tussen religieus en seculier Israël. Veel seculiere Joden hebben steeds minder begrip voor de uitzonderingsposities van (ultra)-or-

thodoxe Joden. Andersom zie je steeds weer bewuste pogingen van strengreligieuze Joden om seculiere uitingen de kop in te drukken en de publieke ruimte te 'reformer'. Ten slotte is er sprake van grote sociale ongelijkheid, niet alleen tussen Jood en Arabier, maar ook tussen Joden (en Arabieren) onderling. De economie groeit al vele jaren met jaloersmakende cijfers. Lang niet iedereen profiteert daar echter van. Bovendien nemen de kosten voor het gewone levensonderhoud toe. Dit veroorzaakt wrevel en leidt tot verschillende (politieke) stellingnames.

Aansporing

Israël is tot op het bot verdeeld. Desondanks geldt: 'Ai ziet, hoe goed, hoe lief'lijk is't, dat zonen van hetzelfde huis, als broeders, samenwonen' en 'Waar liefde woont, gebiedt de Heer de zegen' (Ps. 133:1 en 3, ber.) Van deze uiterst wenselijke en zegenrijke eensgezindheid is nog weinig te zien. Voor nu beschouw ik deze frasen dan ook vooral als een stevige aansporing en een uiting van hoopvol verlangen. Daarom ook: bid voor de vrede van Jeruzalem!

En toen werd politiek toch weer theologie... <<

Drs. Groothedde (Jeruzalem) is consulent van het Centrum voor Israël Studies

Niels van Driel

Als gezin naar Israël

'Eén groot hoogtepunt!' Zo kijkt de familie Van der Hoek uit Bennekom terug op hun gezinsreis naar het land van de Bijbel.

Wat was jullie motivatie om als gezin een Israëlreis te maken?

'We waren 20 jaar getrouwd en wilden onze kinderen Rosalyn (17), Michan (14) en Arnoud (12) graag een ervaring meegeven. Dat kon voor ons niet beter dan door de Bijbel dichterbij te brengen.'

Hoe zijn jullie bij reisorganisatie Beter Uit terechtgekomen?

'Dat was een combinatie van kosten, periode en programma. Een gezinsreis had voor ons meerwaarde. Al maak je deel uit van een grotere groep, en zijn er onder meer gezamenlijke avondsluitingen, je trekt toch vooral als gezin samen op. We hebben in korte tijd heel veel gezien, terwijl het toch ook laagdrempelig en ontspannend was.'

'Maar', vullen de kinderen aan, 'de wekker stond wel elke dag op 6.15 uur!' Een voorlichtingsochtend schiep voor de kinderen helderheid over wat ze eigenlijk gingen doen. Arnoud was misschien wel het best voorbereid op de reis, door de enthousiaste verhalen van zijn meester op de basisschool. Na afloop mocht hij van hem ook een presentatie geven voor de klas.

Wat blijft jullie bij?

Rosalyn: 'Een indrukwekkende ervaring was in Jeruzalem de tocht door de tunnel van koning Hizkia, soms tot kniehoogte door het water.' Michan noemt de cultuur en de sfeer. 'Ze hebben er heel andere huizen dan bij ons. En de temperatuur...' Arnoud: 'De "heilige" kleding die je op sommige plaatsen aan moet.'

Als je nu de Bijbel leest, is dat anders dan voor de reis? Zijn er dingen die je nu beter begrijpt als je de Bijbel leest?

De kinderen raken hier nauwelijks uitverteld: 'De Dode Zee is een leuke ervaring, maar meer ook niet. Wat in de

Bijbel voorkomt, gaat veel meer voor ons leven. We hebben een beter beeld van de afstanden en het landschap. Dat het zó heet is in de woestijn. Hoe het Meer van Galilea eruitziet.'

Rosalyn: 'Dat de Jordaan zo'n vieze bruine stroom is (zie foto); ik begrijp wel dat Naäman geen zin had om zich erin te wassen!' Arnoud toont een plaat uit een kinderbijbel met helderblauw water. Dat vindt Rosalyn echt de meerwaarde: 'In plaats van dat je je er zelf een beeld van maakt, zie je hoe de omgeving echt was, al is er natuurlijk ook veel veranderd. In Kapernaüm is het huisje van de schoonmoeder van Petrus compleet ingebouwd door een katholieke kerk.' Arnoud: 'Als je de omgeving van Ein Gedi ziet, met al die grotten, snap je dat koning Saul daar David niet kon vinden.' Op Michan maakte de Via Dolorosa indruk, al ziet die er heel anders uit dan vroeger: 'Toen ik daar liep, dacht ik eraan hoe Jezus geleden moet hebben.'

Wat maak je mee van de bevolking?

'Je hebt in zo'n kort, intensief programma weinig ontmoetingen met de bevolking zelf. Toch proef je wel de spanningen in de samenleving, ook tussen joden. Tegelijk ook de saamhorigheid: dit is ons land, we willen het opbouwen. We hadden een goede gids en een enthousiaste reisleidder, die ons veel verteld hebben.'

Hoe hebben jullie als ouders deze reis beleefd?

'Acht dagen was wel kort, omdat je er al twee aan het reizen bent. Al met al heel positief. De reis heeft het land Israël en het joodse volk voor ons en onze kinderen dichterbij gebracht.' <<

Bart Wallet

De misleidingsindustrie

Met haar pamflet *De misleidingsindustrie: hoe Nederlandse media ons dagelijks beetnemen* gooit journalist en historica Els van Diggele een enorme steen in de vijver van de journalistiek.

Van Diggeles aanklacht liegt er niet om: de Nederlandse media zouden al vele jaren in de greep zijn van 'campagnejournalistiek' van het zuiverste water als het gaat om de verslaggeving over Israël en Palestina. Het is een veredelde vorm van zwartepieten: Israël kan niets goed doen. En de Nederlandse journalisten wentelen zich ondertussen in hun eigen morele gelijk.

Stok

Van Diggele gaat zelfs nog een stap verder. Zij betoogt dat de bekommernis om het lot van de Palestijnen in veel gevallen niet oprecht is, maar slechts gebruikt wordt om Israël te treffen. Het echte schandaal is niet dat de werkelijkheid over de Palestijnse corruptie, antisemitisme en politieke incompetentie wordt verzwegen, maar dat Palestijnen slechts de stok zijn om Israël mee te slaan. *No Jews, no news*.

Dit is een pamflet, een genre dat deels ook de inhoud dicteert. Het is geen afgewogen studie, maar een bevlogen aanklacht. Het is bovendien een heel persoonlijk pamflet: in het hart van het boekje zit de analyse van een conflict dat zich bij *NRC Handelsblad* afspeelde over twee kritische recensies van Van Diggele. Dit persoonlijke conflict fungeert als casus voor de bredere stelling dat binnen de pers geen ruimte (meer) is voor een genuanceerde, objectieve analyse van het Israël-Palestina-conflict.

Westerse focus

De grote vraag is natuurlijk of Van Diggeles betoog hout snijdt. Op twee punten val ik haar zeker bij. Dat is ten eerste het

ontstellende gebrek aan gedegen kennis over de achtergronden van de staat Israël. Met name historische diepte ontbreekt, waardoor analyses blijven hangen in de meest actuele gebeurtenis. Die diepgang is wel nodig om een evenwichtig beeld te schetsen.

Ten tweede heeft Van Diggele helemaal gelijk dat de westerse focus op Israël-Palestina - ze spreekt zelf van obsessie - alles te maken heeft met het feit dat het hierbij om joden gaat. Andere conflicten elders in de wereld krijgen niet zoveel aandacht. Door religieuze tradities, antisemitische tradities en de Sjoa fungeren joden voortdurend als een centraal punt in tal van debatten. En ja, dus ook als het over het Midden-Oosten gaat.

Wake-up call

Tegelijkertijd wil ik ook twee kanttekeningen bij Van Diggeles analyse maken. Het is niet allemaal zo zwart-wit als dit pamflet het neerzet. 'De' Nederlandse media

en een groot deel van de politiek - het CDA is volgens Van Diggele 'om', en zelfs bij de ChristenUnie rommelt het - zouden in de greep van de Palestijnse roze bril zijn. Hier wreekt zich toch dat de persoonlijke ervaringen van Van Diggele met het *NRC* als lens gaan fungeren op het totaal. Voor het gemak vergeet ze even dat kranten als het *RD*, *ND*, *De Telegraaf* en ook vaak *de Volkskrant* een heel andere toon aanslaan. En als ze observeert dat op het Mediapark in Hilversum Bertus Hendriks en Paul Aarts als dé Midden-Oostenspecialisten fungeren, ziet ze de jarenlange prominente rol van Ronny Naftaniel en de meer recente van Esther Voet volledig over het hoofd.

Ten tweede, de berichtgeving over Israël-Palestina past in een breder debat dat in de journalistiek gevoerd wordt over 'verantwoordelijkheidsjournalistiek' versus 'gezindheidsjournalistiek'. Het is duidelijk dat Van Diggele zich positioneert in het eerste kamp - dat is ook waar mijn sympathie ligt - maar dat maakt de tweede variant nog niet gelijk illegitiem. Natuurlijk zijn er ook dan journalistieke standaarden waaraan voldaan moet worden, maar engagement moet ook niet bij voorbaat verdacht worden gemaakt. Ik hoop dat *De misleidingsindustrie* vooral zal functioneren als een wake-up call voor alle media om het conflict en de Israëlische en Palestijnse samenlevingen met nuance en zorgvuldigheid te verslaan. «

N.a.v. Els van Diggele, *De misleidingsindustrie. Hoe Nederlandse media ons dagelijks beetnemen. Een pamflet* Uitgeverij De Geus, Amsterdam 2019 120 blz., € 10,-